

УДК 373.2.011.3 - 051

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки Сергєєва В.Ф.,

Східноєвропейський національний

університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті розглянуто сучасні аспекти проблеми формування професійної компетентності у процесі підготовки педагогів у вищій школі, зокрема формування професійної компетентності у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; окреслено наукові підходи щодо визначення змісту професійної компетентності, її складових, сутності професійної підготовки, особливостей професійного становлення особистості педагога-вихователя; конкретизовано та науково обґрунтовано сутність поняття «професійна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу».

Ключові слова: майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів, професійна підготовка, професійна компетентність, професійна педагогічна компетентність, структурні компоненти педагогічної компетентності, професійна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу.

Аннотація. В статье рассмотрены современные аспекты проблемы формирования профессиональной компетентности в процессе подготовки педагогов в высшей школе, в частности формирование профессиональной компетентности у будущих воспитателей дошкольных образовательных учреждений; очерчено научные подходы определения содержания профессиональной компетентности, её составляющих, сущности профессиональной подготовки, особенностей профессионального становления личности педагога-воспитателя; конкретизировано и научно обосновано сущность понятия «профессиональная компетентность воспитателя дошкольного образовательного учреждения».

Ключевые слова: будущие воспитатели дошкольных образовательных учреждений, профессиональная компетентность, профессиональная педагогическая компетентность,

структурные компоненты педагогической компетентности, профессиональная подготовка, профессиональная компетентность воспитателя дошкольного образовательного учреждения

Annotation. The article considers the aspects of the problem of formation of professional competence in the process of training teachers in higher education, in particular the formation of professional competence of future teachers of pre-school educational institutions; scientific approaches to determining the content of professional competence, its components, in essence, training, features of professional development of a teacher-educator; specific and scientifically proved the essence of the concept of "professional competence of the teacher preschool educational institution".

Keywords: future educators of preschool educational institutions, professional competence, pedagogical competence, structural components of pedagogical competence, professional preparation, professional competence of the teacher preschool educational institution

Вступ. Вимоги сьогодення (згідно з Державною національною програмою «Діти України», «Національною доктриною розвитку освіти в Україні», Законом України «Про дошкільну освіту»), практична реалізація оновленого Базового компонента дошкільної освіти, нової редакції програми «Дитина» (2012 р.) зобов'язують до пошуків сучасних підходів у підготовці педагогів для системи дошкільної освіти у вищих навчальних закладах. Професійна компетентність має забезпечувати цілісну та професійну спрямованість всієї системи підготовки майбутнього вихователя, трансформуватись у системоутворююче ядро педагогічного стилю діяльності педагога нового типу, вихователя-професіонала та активізувати його потреби в самоосвіті й самовихованні упродовж життя. Сучасні концепції гуманістичної педагогіки, особистісно орієнтованого, діяльнісного підходу спонукають до вирішення проблеми професійного становлення студента - майбутнього вихователя у світлі нинішніх вимог, з орієнтацією на суб'єкт-суб'єктну взаємодію педагога і вихованця.

У сучасній науці спостерігається багатовекторність досліджень проблеми професійної компетентності. Питанням удосконалення процесу професійної підготовки спеціалістів в умовах вищої школи присвячено низку наукових досліджень. У роботах таких учених-педагогів, як С.Архангельський, О.Борисова, Н.Брюханова, О.Гохберг, Г.Даниленко, С.Єлканов, С.Кубіцький,

Л.Мамаєв, Н.Тализіна та ін., приділяється увага розвитку загальної методології професійної освіти. Розробці нових підходів до навчання майбутніх педагогів, моделюванню різних аспектів педагогічної діяльності, компетентнісного підходу присвячено праці Є.Аксьонової, Л.Богомолова, О.Овчарука та ін. Вчені Т.Браже, С.Будак, С.Вершловський, М.Галагузова, О.Добудько, М.Кабардов, І.Котов, В.Сричевський, В.Маслов, Т.Новикова, Р.Овчарова, Т.Саранцев, Л.Соломко, В.Стрельников, Н.Харитонова, О.Шиян наголошують на необхідності розробки проблеми підвищення професійної компетентності педагога в умовах багаторівневої професійної освіти. Інші дослідники, такі як В.Беспалько, А.Вербицький, М.Кларін, Я.Коломинський, О.Падалка, П.Селевко пов'язують вирішення проблеми професійного розвитку з технологічною організацією навчання. Активізувалися дослідження технології та об'єктивного визначення ефективності процесу підготовки спеціаліста (Л.Малаканова, І.Бех, О.Якубович), інформативної освіти та підготовки педагога в сфері використання інформаційних технологій (К.Баханов, І.Богданова, В.Буряк, О.Кіяшко, Н.Кондратенко, Е.Полат). Значний інтерес у контексті обраного нами аспекту вивчення мають праці І.Дичківської, О.Кононко, К.Крутій, О.Левицької, Г.Беленької, Т.Поніманської.

Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що проблема формування професійної компетентності у процесі підготовки педагогів у вищих навчальних закладах є актуальною. Водночас стан її вирішення щодо підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засвідчує потребу подальшого вивчення. Зокрема, ґрунтовного аналізу потребує детермінуюча роль провідної діяльності студентів - навчання - у формуванні їх професійної компетентності у вищому навчальному закладі.

Мета статті полягає у висвітленні наукових підходів щодо вирішення питання професійної компетентності, теоретичному обґрунтуванні складових професійної компетентності, конкретизації та науковому обґрунтуванні сутності поняття «професійна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу», теоретичному окресленні спрямованості процесу

формування професійної компетентності у майбутніх вихователів на основі сучасних пріоритетів щодо організації навчання у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. У сучасних соціально-економічних умовах одним із основних завдань вищої школи є підготовка компетентного, кваліфікованого, «гнучкого», мобільного, творчого, конкурентноспроможного фахівця, що матиме високий рівень успішності у професійній самореалізації, кар'єрі. Більшість видів сучасної трудової діяльності передбачає готовність спеціаліста до вирішення неординарних, неалгоритмізованих завдань, успішне розв'язання яких часто залежить від правильності оцінки ситуації і вибору оптимальної стратегії дій. Можна стверджувати, що здатність розв'язувати проблемні ситуації є важливою професійною якістю, яка тією чи іншою мірою властива всім видам кваліфікованої праці. В цілому спрямованість підготовки майбутнього спеціаліста за своїм змістом має бути професійною.

Поняття «професія» визначається як основний рід занять, трудова діяльність. Одна і та ж діяльність може здійснюватися як в межах однієї професії, так і поза нею, а також в різних професіях. Професійна діяльність інтегрована, пов'язана з багатьма видами діяльності [3].

Професійна підготовка - це формування системи знань, умінь і навичок студентів, а також важливих і соціально значущих якостей особистості, набуття досвіду вирішення типових професійних завдань, формування професійної спрямованості особистості. А відтак, підготовка студентів повинна ґрунтуватися на синтетичному переході до професійної діяльності, що передбачає достатній рівень знань і професійної грамотності. Оцінюючи кваліфікацію спеціаліста, ми повинні враховувати: яку підготовку він отримав, чи відповідає ця підготовка сучасним вимогам, чи займається він самоосвітою, тобто чи поглиблює свої професійні знання і вміння.

Різні автори трактують поняття «професійна освіта» по-різному: як особистісні характеристики готовності до професійної діяльності (Р.Гуревич, О.Пехота, М.Сергєєв, С.Сисоєва), компетентність (В.Воронцова, Г.Волновицький, В.Гайворонський, Г.Серікова), майстерність (І.Зязюн, В.Моргун, В.Орлов, В.Сластьонін), освіченість (В.Кудін, О.Кульчицька,

О.Романовський) та професіоналізм (І.Бех, В.Михайлівський, Н.Ничкало, О.Отич).

У сучасній науці вироблено новий підхід до визначення професіоналізму. *Професіонал* розглядається як цілісний суб'єкт, активний, вільний і відповідальний у проектуванні, утворенні та творчому перетворенні власної діяльності. Основними особливостями діяльності спеціаліста на сучасному етапі є комплексність та цілісність, творчий характер, поєднання колективної діяльності та індивідуальної творчості. Формування цілісної системи професійно важливих якостей є головним у професійному становленні особистості, оскільки у такий спосіб визначаються можливості людини в професійній діяльності та придатність до неї [1].

Виходячи із мети статті, більш детально розглянемо зміст таких понять, як «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність», «педагогічна компетентність».

У «Словнику іншомовних слів» О.Мельничука компетентність визначається як «поінформованість, обізнаність, авторитетність». Компетентний (від лат. *competens, competentis*) - належний, відповідний: 1) досвідчений у певній галузі, якомусь питанні; 2) повноважний, повноправний у розв'язанні якоїсь справи. Компетенція (лат. *competentia* від *compeo* - взаємно прагну, відповідаю, підходжу) - коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід [9, с. 435]. За «Новим тлумачним словником української мови» О.Сліпушко та В.Яременка поняття «компетентність» подається в такому значенні: добра обізнаність з будь-якого предмету [8, с. 305]. За твердженням В.Бусла, компетенція - добра обізнаність із чим-небудь. Компетентний – це той, що має достатні знання у певній галузі: 1) тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікований; 2) який має певні повноваження, повноправний, повновладний [6, с.445]. А.Хуторський визначає поняття «компетентність» як володіння відповідними знаннями та здібностями, що дозволяють людині судити про певну галузь й ефективно діяти в ній [12, с. 55]. Т.Браже розглядає професійну компетентність як багатofакторне утворення, що уможливорює успішне

здійснення професійної діяльності [4]. Н.Брюханова під компетентністю розуміє властивість професіонала, яка вказує на його спроможність доцільно і ефективно діяти за певних обставин, тобто реалізовувати певні групи досвідних надбань стосовно тих чи інших напрямів чи етапів здійснення діяльності, зокрема професійної діяльності [5]. На думку В.Зеленецького, ставлення до компетентності, реалізація й удосконалення її залежить від правильного розуміння її сутності і змісту. Для глибокого аналізу структури професійної компетентності науковець пропонує виділити чотири аспекти: гносеологічний, нормативний, функціональний і особистісний [7].

У визначенні змісту професійної компетентності Міжнародний департамент стандартів для навчання, досягнення та освіти (IBSTPI) розглядає поняття «компетентність» як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття «компетентність» вміщує також знання, навички, відношення, що дають змогу особистості ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професії або діяльності. Оцінювати компетентність Міжнародний департамент пропонує за такими індикаторами (показниками): знання, вміння, навички, навчальні досягнення.

Аналіз різних підходів до досліджуваного поняття дає змогу стверджувати, що *професійна компетентність* є інтегративним особистісним утворенням на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду, що зумовлюють готовність особистості до виконання певного виду діяльності та забезпечують високий рівень її самоорганізації.

Вирішення питання ефективності формування професійної компетентності педагога залежить від знання самої *структури компетентності*. Виявляючи останню, ми ґрунтувалися на принципі єдності свідомості та діяльності, структури педагогічної діяльності та її основних складових, розроблених Н.Кузьміною, В.Сластьоніним, М.Кларіним, М.Нікандровим, І.Зязюном, О.Морозом та іншими вченими.

У структурі професійної компетентності спеціаліста можна виділити проєктувальну, інформаційну, організаторську, комунікативну та аналітичну складові. Забезпечити їх органічне поєднання може лише такий спеціаліст, який володіє методами наукових досліджень, систематично здійснює науково-пошукову діяльність, основою якої є науково-дослідницькі уміння майбутнього спеціаліста, що формуються під час навчання в навчальному закладі.

Вивчення наукової літератури засвідчує взаємозв'язок понять: «компетентність», «професійна компетентність», «професійна педагогічна компетентність».

У сучасних умовах реформування вищої освіти статус педагога, його функції змінюються так само, як і вимоги до рівня його професіоналізму, його професійно-педагогічної компетентності. Під професійною компетентністю педагога в даному разі слід розуміти інтегровану особистісну характеристику, що включає психологічну (розуміння та усвідомлення власної діяльності) та теоретичну (набуття особистісно значущих знань та вмінь) готовність педагога до діяльності, його здатність вирішувати на практиці педагогічні завдання та виконувати роботу в цілому. Професійна компетентність педагога не має вузько професійних меж, оскільки від нього вимагається постійне осмислення розмаїття соціальних, психологічних, педагогічних та інших проблем, пов'язаних з освітою. Вважаємо, що професійна педагогічна компетентність як особистісне утворення є динамічним, оскільки його змістовне наповнення й якісний рівень залежать від багатьох чинників: рівня розвитку психології і педагогіки, антропології та культурології, соціальних та економічних причин тощо, а також багатоаспектним, тому що змінюється у відповідності з процесами, які відбуваються в освіті та суспільстві.

Професійна педагогічна компетентність формується як результат розвитку професійних якостей особистості: пам'яті, логічного мислення, рефлексії, організованості, акуратності і пунктуальності, емоційної стійкості, уваги, допитливості, рішучості, комунікабельності. Розвиток цих основних якостей у поєднанні зі стійкою системою моральних цінностей слугує основою формування компонентів, необхідних для будь-якої спеціальності. Професійна

компетентність спеціаліста визначається не лише базовими знаннями та вміннями, а й ціннісними орієнтаціями, мотивами його діяльності, розумінням себе та навколишнього світу, сталими взаємостосунками з людьми, здатністю до розвитку свого творчого потенціалу.

Отже, на основі аналізу численних наукових досліджень (І.Бех, Г.Беленька, В.Беспалько, І.Богданова, О.Борисова, Н.Брюханова, Т.Браже, С.Будак, С.Вершловський, А.Вербицький, М.Галагузова, А.Гончаренко, О.Добудько, О.Гохберг, С.Єлканов, О.Кіяшко, М.Кларін, Я.Коломинський, Н.Кондратенко, О.Кононко, І.Котов, К.Крутий, С.Кубіцький, В.Маслов, О.Падалка, Е.Полат, Т.Поніманська, Л.Соломко, В.Стрельников, П.Селевко, Н.Уйсімбаєва, Н.Харитонова, О.Шиян, О.Якубович та ін.) можемо констатувати, що *професійна педагогічна компетентність* - це широкий загальний світогляд і висока культура, професійне знання педагогіки, психології, теорії та наукових основ управління, здатність реалізувати свої знання на практиці, знання методів психолого-педагогічного, соціального дослідження, володіння всім комплексом педагогічних і управлінських умінь.

Розглядаючи питання формування фахової компетентності вихователів маленьких дітей, важливо взяти до уваги характер майбутньої професійно-педагогічної діяльності та наукові підходи (Л.Артемова, А.Богущ, Г.Беленька, І.Дичківська, К.Крутий, В.Кузьменко, О.Кононко, М.Лисенко, Т.Поніманська та ін.) до проблеми вироблення певної життєвої позиції дошкільника, розвитку його елементарної життєвої компетенції (інтелектуальної та поведінкової самостійності), актуалізації розвитку його творчої спрямованості, розкриття потенційних можливостей, визнання унікальної ролі дошкільного дитинства в становленні особистості, закладені в оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти.

Сучасний фахівець дошкільної освіти повинен володіти комплексом морально-етичних якостей: гуманізмом, високою культурою, ввічливістю, чесністю, вимогливістю; вольовими якостями: витримкою (володіння собою), наполегливістю, терпимістю, вимогливістю, рішучістю, сміливістю; інтелектуальними якостями: чіткістю і логікою мислення, його критичністю,

творчою уявою, винахідливістю, дотепністю. Особливу роль у майбутній професійній діяльності вихователя відіграє оперативність мислення, що характеризує його здатність швидко знаходити оптимальне вирішення професійних завдань. А відтак, *професійна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу* має характеризувати його обізнаність у психолого-педагогічній та фаховій галузях знань, його професійні вміння та навички, особистий досвід та освіченість, що у сукупності дасть змогу говорити про спеціаліста, націленого на перспективність у своїй роботі, перейнятого процесом збагачення власної культури, впевненого в собі і спроможного досягати високих результатів у професійній діяльності.

Слід зазначити, що у працях О.Алексюка, Г.Беленької, В.Сластьоніна, А.Галишевої, Г.Сухобської та інших дослідників педагогічна й психологічна компетентність розглядається як відносно самостійна й важлива підсистема професійної компетентності. Науковці вказують, що достатній рівень спеціальних та загальнопедагогічних знань, сформовані вміння та досвід самі по собі не призводять до структурних змін діяльності педагога. Саме тому психолого-педагогічне знання слід розглядати як конкретно-методологічний принцип аналізу практичних ситуацій та критерій оцінювання результативності діяльності педагога.

На основі праць з проблеми формування професійної педагогічної компетентності, зокрема вихователя дошкільного навчального закладу, можна зробити висновок, що остання інтегрує в собі два аспекти - *когнітивний* (знання) та *діяльнісний* (засоби діяльності та готовність до виконання діяльності).

Когнітивний компонент передбачає наявність у педагога теоретичних знань з основних наук, що вивчають особистість людини і забезпечують свідоме визначення педагогом змісту своєї професійної діяльності з виховання та навчання. Мова йде, зокрема про такі психолого-педагогічні знання:

- про закономірності навчання й виховання, особливості засвоєння матеріалу;

- знання про загальні характеристики та індивідуальні й вікові особливості особистості (спрямованість, характер, темперамент, здібності тощо);
- знання про особливості навчально-пізнавальної діяльності;
- знання про особливості комунікативної діяльності;
- знання про власні психолого-педагогічні особливості;
- знання особливостей протікання психічних процесів (мислення, пам'яті, уяви тощо);
- знання методів психологічного дослідження розвитку особистості (спостереження, бесіда, аналіз результатів навчальної діяльності, анкетування, інтерв'ювання, експеримент).

Діяльнісний компонент включає професійні знання та вміння, апробовані в дії, і які особистість, тобто педагог, засвоює як найбільш ефективні. Сюди належать, зокрема, вміння використовувати психолого-педагогічні знання, вміння мислити критично, а також способи й прийоми психічної саморегуляції. Ці вміння, підкріплені відповідними навичками, формуються під час здобуття досвіду практичного застосування психолого-педагогічних знань у навчальному процесі.

Психолого-педагогічна компетентність перш за все забезпечує процеси міжособистісної взаємодії, тобто процес взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу, де важливими є комунікативні уміння, усвідомлення власної особистості та визнання особистості інших учасників взаємодій (педагог-вихованець).

Формуючи професійну компетентність студента - майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу, необхідно акцентувати увагу на стимулюванні професійного самовиховання, розвитку його ініціативи, формуванні особистісного стилю навчально-виховної діяльності з урахуванням індивідуальності студента та рівня його підготовки. Це сприятиме задоволеності студента як майбутнього фахівця обраною професією, зменшенню труднощів у навчанні, створенню додаткових перспектив для реалізації здібностей [2].

Зміст навчання майбутніх вихователів повинен спрямовуватися на розвиток творчих здібностей студентів. Ефективне стимулювання інтелектуального розвитку, самостійності, формування відповідних психологічних якостей необхідні людині в умовах інформаційного суспільства. Реалізація індивідуальних здібностей студента, надання йому можливості досягти високого рівня професіоналізму є основою розвитку фахівця. Професійна освіта передбачає забезпечення студентів не лише певними знаннями, які можуть бути з часом використані у практичній діяльності, а й методичною базою для вироблення власних уявлень та позицій, постійного самовдосконалення. Під якістю професійної підготовки ми маємо розуміти цілісну систему властивостей суб'єкта діяльності, яка визначає його професійний рівень компетентності і дає можливість йому демонструвати певну соціальну цінність та відповідати потребам і можливостям ринку праці, а також визначає готовність до діяльності, адекватної здібностям та кваліфікації у системі соціо професійних стосунків, здатність нести особисту соціальну і юридичну відповідальність за рішення, які приймаються.

Професійна спрямованість майбутнього фахівця, його творчий стиль, застосовування набутих знань мають бути зумовлені цілеспрямованою підготовкою студентів до творчої праці [10].

Обґрунтовано, що *структурними компонентами професійної педагогічної компетентності є три сфери*: мотиваційна, предметно-практична (операційно-технологічна), а також сфера саморегуляції.

Розвиненість *мотиваційної сфери* (мотиви, настанови, орієнтації, спрямованість) забезпечує сформованість загальнокультурної компетентності педагога, що передбачає знання культури України та світової культури, володіння іноземними мовами і комп'ютером, розвинену культуру мови та поведінки, уміння жити в соціумі та встановлювати контакти з людьми; особистісно-мотиваційної компетентності, котра передбачає сформованість ціннісних орієнтацій педагога, спрямованість на особистість вихованця, гуманістичну сутність діяльності; соціальної компетентності, пов'язаної зі здатністю нести відповідальність за свої дії та дії вихованців, брати участь у

спільному прийнятті рішень з колегами, дітьми та їхніми батьками, регулювати конфлікти ненасильницьким шляхом на основі відповідних норм і правил, жити у злагоді з людьми інших культур, мов і релігій, виявляючи толерантність тощо.

Предметно-практична (операційно-технологічна) *сфера* характеризується сукупністю знань (професійних, психолого-педагогічних, методичних, методологічних); умінь (гностичних, комунікативних, організаційних, діагностичних, проєктивних, конструктивних, управлінських); якостей (обов'язкових, важливих і бажаних), що зумовлює ефективність реалізації педагогом професійно-педагогічних функцій.

Сформованість цієї сфери сприяє розвитку певних підвидів професійної компетентності:

- методологічної компетентності, яка передбачає знання принципів, методів, форм, процедур пізнання і перетворення педагогічної дійсності, знання загальнонаукової методології, сформованість світогляду, розвиненість умінь з організації і проведення педагогічних досліджень, знання методологічних норм та умінь їх застосовувати в процесі розв'язування проблемних ситуацій, здатність до інноваційної діяльності, наукового обґрунтування, критичного осмислення та творчого застосування концептуальних наукових положень, умінь прогнозувати, проєктувати та керувати навчально-виховним процесом;

- практично-діяльній компетентності, котра включає сформованість знань і умінь зі здійснення освітньої, виховної, розвивальної, діагностичної, організаційної, комунікативної самоосвітньої діяльності, умінь мотивувати і планувати діяльність, визначати її зміст, впливати на вихованців, здійснювати аналіз, оцінку, контроль діяльності, умінь реалізувати свою світоглядну позицію через адекватні їй технології, проводити дослідну діяльність тощо;

- дидактично-методичної компетентності, яка передбачає сформованість таких знань і умінь, як закономірності, принципи, методи і засоби навчання; знання сутності процесу навчання, форм організації навчання, диференціації та індивідуалізації навчання, технології навчання та ін.;

- спеціально-наукової, яка передбачає сформованість знань і умінь з предмета, що викладається, спеціальних професійних умінь (пізнавальні, конструктивні, інформаційні);

- економіко-правової, до якої належить сформованість знань і умінь основ ринкової економіки, трудових відносин, менеджменту; знання Конституції України, законів України «Про освіту», Конвенції про права дитини тощо;

- екологічної, яка ґрунтується на знаннях законів розвитку природи та суспільства, зокрема знанні синергетичних принципів побудови світу, а також екологічної відповідальності за професійну діяльність;

- валеологічної, яка передбачає знання та уміння в галузі здоров'я та здорового способу життя;

- інформаційної, котра включає володіння новими інформаційними технологіями та уміннями їх використання;

- управлінської, яка передбачає сформованість знань основ теорії управління; розвиненість умінь інформаційних, аналітичних, цілепокладання, організаційних, планування, контрольних-діагностичних, координації і регулювання, а також умінь організувати навчально-пізнавальну діяльність вихованців, впливати на вчинки й поведінку вихованців;

- комунікативної, що передбачає сформованість знань, умінь і якостей особистості, які сприяють ефективній взаємодії з іншими об'єктами і суб'єктами навчально-виховного процесу та ефективному перебігу педагогічної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про недостатню сформованість у педагога навичок професійного самоаналізу, що залежить від уміння займати рефлексивну позицію, а також недооцінки самосвідомості. Це призводить до неадекватних оцінок різних аспектів власної діяльності особистості (якостей) та поведінки, а також заважає продуктивній взаємодії та вирішенню педагогічних завдань. Це й зумовлює необхідність формування третього компонента професійної компетентності вихователя - *сфери саморегуляції*, розвиненість якої сприяє вирішенню вказаних завдань. Сформованість цієї сфери професійної компетентності сприяє розвитку такого її підвиду як психологічна компетентність, яка передбачає знання загальних

характеристик особистості (спрямованість, характер, темперамент, здібності тощо), особливостей перебігу психічних процесів (мислення, пам'ять, уява тощо), методів психологічного дослідження для вивчення особистості вихованця і діагностики його розвитку, закономірностей навчання і виховання (психологічні основи навчання і виховання), закономірностей і особливостей вікового розвитку вихованців, уміння переносу психологічних знань у реальну педагогічну практику і педагогічну діяльність, володіння способами і прийомами психічної саморегуляції. Необхідно розвивати й аутокомпетентність, тобто володіння уміннями й навичками управління вольовою та емоційною сферами, технологіями подолання професійної деструкції, сформованість рефлексії.

Отже, професійна компетентність формується за допомогою складної трансформації інтересів, мотивів, потреб, під час практики, на основі процесів усвідомлення і переосмислення.

Важливо організувати навчально-виховний процес так, щоб уже на ранніх етапах професійного становлення студенти почали усвідомлювати свої ціннісні орієнтації, цілі і завдання обраної професії, а також були включені в роботу, що сприяє розвитку смислових орієнтирів.

У вищому навчальному закладі повинні формувати фахівців з високим рівнем професіоналізму в поєднанні з духовністю, культурою й гуманістичними світоглядними позиціями. Навчально-виховний процес має стати складовою процесу соціалізації студента, де цілеспрямовано будуть формуватись вихованість, професійні якості ділової людини, прагнення до підвищення успішності у навчанні. Зрозуміло, що формування майбутнього фахівця в даних умовах неможливе без урахування розвитку його професійної компетентності.

Висновки. Вивчення різних підходів до розуміння сутності професійної компетентності дозволило дійти висновку, що професійна компетентність охоплює всі сфери особистості, вона є провідною метою, до досягнення якої має прагнути педагог у процесі свого фахового становлення, зокрема й майбутній вихователь дітей дошкільного віку; її необхідно розглядати в

процесуальному аспекті, вона виявляється через діяльність і має діалектичний характер.

З огляду на вищезазначене, вважаємо: до професійної компетентності майбутніх вихователів необхідно використовувати саме термін «формування», який розуміється нами як конструювання нового, цілісного утворення, ще не сформованого у студентів, не включених у безпосередню педагогічну діяльність, або ще не усвідомленого ними, але яке може бути створене при цілеспрямованому, функціональному, системному підході до організації навчальної діяльності у ВНЗ.

Теоретичне вивчення питання спонукає до подальшого наукового пошуку, зокрема прикладних аспектів окресленої проблеми.

Література:

1. Бех І.Д. Модель професіонала у контексті сучасної соціокультурної ситуації / І.Д. Бех // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2001. - №3, - С. 58-61.

2. Беленька Г.В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія / Г.В.Беленька. – К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2011. – 320 с.

3. Борисова Е.М., Логинова Г.П. Индивидуальность и профессия / Е.М. Борисова, Г.П. Логинова. – М.: Знание, 1991. – 80 с.

4. Браже Т.Г. Основные принципы совершенствования профессиональной квалификации учителей в ИУУ // Совершенствование профессиональных знаний и умений учителя в процессе повышения его квалификации : Сб. научных трудов / Отв. ред Т.Г.Браже. – М., 1982.

5. Брюханова Н. Підходи до розуміння компетентності та компетенції в освіті / Н. Брюханова // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2007. – № 4. – С. 40–49.

6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. - К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. - 1440с.

7. Зеленецький В. Компетентність фахівця / В. Зеленецький // Юридичний вісник України. -2005. - № 10. – С. 1-3.
8. Новий тлумачний словник української мови: В 4-х томах / Укл. В. В. Яременко, О. Сліпущко. – В 3-х т. – К.: Аконіт, 2004.
9. Словник іншомовних слів / За ред. О.С. Мельничука. - К.: Головна редакція української радянської енциклопедії, 1977. – 776 с.
10. Тищук Л. Творчість вихователя: як її розвивати ? / Л. Тищук // Дошкільне виховання. – 2012. - № 10. – С. 15-19.
11. Уйсімбаєва Н. Розвиток професійної компетентності — шлях до підготовки висококваліфікованих фахівців / Н. Уйсімбаєва // Рідна школа. - 2006. - №9. - С. 17-19.
12. Хуторской А. В. Ключевые компетенции: Технология конструирования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. - №5. – С. 55-61.